

תפילה בלשון תחנונים

א. מתני' ברכות דף כח: רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים.

ובגמ' שם כט: מאי קבע? אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ורבנן אמרי כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים. ועי' בגמ' עוד פירושים, וכתב הר"ח (מהדורת וגשל) שלא נפסקו להלכה.

ב. וכתבו התוספות ד"ה כל שאינו יכול לומר תחנונים - פי' ר"ח דאם יכול לומר לשון תחנונים אפי' עליו כמשא הוא תפלה מעליא דלא בעינן אלא לשון תחנונים בלבד.

והרא"ש פ"ד סי"ח - פר"ח ז"ל דסברי רבנן אם אמרה בלשון תחנונים אפי' דומה עליו כמשאוי הוא תפלתו תפלה ולא בעי אלא לשון תחנונים בלבד.

רבינו יונה על הרי"ף (דף כ. מדהרי"ף) - כתב ר"ה [י"א דצ"ל ר"ח]: דרבנן מחמירין .. שאע"פ שלא יתפלל כמי שדומה עליו כמשוי אלא שמתפלל כמי שצריך לו הדבר ביותר, אפי"ה אם אינו אומרה בלשון תחנונים אין תפלתו תפלה, דלעולם אזלינן אחרי אמירה בלשון תחנונים. ורבי הושעיא היה אומר היפך מזה שלא יתפלל אותו לעולם כמי שתפלתו דומה עליו כמשוי ולא היה חושש לאמרה בלשון תחנונים.

מכל הנ"ל הסיק מרן הב"י והב"ח הא"ר ועוד הרבה פוסקים בסימן צ"ח, שאם לא התפלל בדרך תחנונים לא יצא, ומש"כ הרמב"ם בפ"ד והטושו"ע (סי' צ"ח ס"ג) דבעינן תרווייהו, הוא משום דלכתחילה לכו"ע בעינן תרווייהו - גר"א.

ג. כתב הא"ר שם דבדיעבד סגי בלשון תחנונים לחוד. ואם עבר ולא דיבר בלשון תחנונים אף שאין עליו כמשאוי, אין תפלתו תפלה וצריך לחזור ולהתפלל, דכן משמע בב"י ובלחם חמודות, וכתב ה'בגדי ישע': דלכתחילה בעינן תרווייהו, בלשון תחנונים - והיינו שמדבר בנחת בקול בוכים כרש שמבקש רחמים על עצמו, ושלא יהיה דומה עליו כמשאוי - פירוש שלא יתפלל במרוצה כמי שמתפלל לפטור החוב שמוטל עליו, ואם עבר ולא דיבר בלשון תחנונים

- אין תפילתו תפילה וצריך לחזור ולהתפלל, וכדמשמע בתוס' ובב"י ובב"ח ובל"ח, אבל אם מדבר בלשון תחנונים אף על פי שתפילתו עליו כמשא, ולכן אומרה במרוצה - יצא בדיעבד ואין צריך לחזור ולהתפלל.

וכ"ה להדיא בלשון רבנו חננאל [מהדורת וגשל] שהוא מקור כל הפוסקים שנזכרו לעיל, דקי"ל הלכתא כרבנן, וכדכתיב ואתחנן אל ה', וכוונתו שמהות התפילה היא 'תחנונים'.

ד. והוסיף המאמר מרדכי; בטעם הדבר שאם לא אמרה בלשון תחנונים דהיינו במנגינה של תחנונים, דחוזר ומתפלל, ואע"פ שאם התפלל בלא כוונה נקטינן דאינו חוזר, דהתם אנו חוששים שלא יתקן כלום שמא גם בחזרתו לא יכוון, אולם במנגינה ואופן גישתו לפני המקום יוכל בקל להיזהר, והביאוהו רוב האחרונים, ובביאור הלכה חשש לעניין מעשה להחזירו בדיעבד, ואפשר שגם במנגינה מי שלא מורגל בכך - לא יתקן בחזרתו.

ה. בעיקר חשש הבאה"ל - יעוין בחידושי הגר"ח הלוי, שביאר את דברי הרמב"ם האלו ממש בפ"ד, לעניין הכוונה של עומד לפני המלך, שהיא מעכבת בכל התפילה כולה, ולפי"ז א"ש דגם לשון תחנונים יתכן שמעכב לדידיה בכל התפילה, שזהו ביטוי להכרה שמדבר עם המלך, ולכן מונה זאת הרמב"ם כדבר המעכב, וגם המתנה מעט אפשר שמעכב לדידיה, שאין דרך להגיע בבהלה ולדבר עם המלך ללא המתנה מעט וכן לאחר הדיבור.

ויעו"ע בגליונות חזו"א על הגר"ח"ס, וילפ"ר דס"ל שאע"פ שכוונת עומד לפני המלך מעכבת בכל התפילה, מ"מ סגי לזה ידיעה כהה שעומד לפני המלך, וס"ל שהיא קיימת גם כשמהרהר בדבר מן הדברים, ומש"כ הרמב"ם עוד בהלכה י"ח לעמוד מתוך הלכה פסוקה, ולא מתוך הלכה שאינה פסוקה ולא מתוך שיחה ושחוק, ס"ל שהפריד הרמב"ם לומר שזה אינו אלא לכתחילה.

ו. וכתב הבאה"ל שמאוד צריך האדם להיזהר להרגיל את עצמו להתפלל במנגינת מתחנן, שלגדולי הפוסקים מעכב את התפילה, (ב"י וב"ח, א"ר מאמר"ר ושלמי ציבור, שערי תשובה ועוד).

גם החזן וגם הקהל, גם במוסדות הלימודים וגם בבית, גם בישיבה וגם בכולל - כולנו ממתנינים זה לזה ומקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה!

לקבלת חומר ולשאלות ניתן לפנות למכון עניית אמן כהלכה:

aamen0548410100@gmail.com

נא צלם ופרסם גם אתה
בין מכריך וידיך